

Testvéreim! Az igazi kereszténység soha sem éli ki magát a vasárnapok áhítatában, de szüksége van a vasárnapokra, mint az embernek a hajlékra, mint a virágnak a napvilágra és mint a léleknek a templomra és az imádságra. A hétköznapiak összetörhetnek, megalázkodhatnak, kiábrándíthatnak, de a krisztusi ember ezeken túl a vasárnapok fényében meggyógyul, fölemelkedik, megalázkodik és újra reménykedik.

Az Istent szomjúhozó ember számára a vasárnapnak külön lélektana van. Ez a lélektan az evangéliumok. A keresztény ideálok hűs oázisa, amely az egyetlen szilárd pont a végtelen világűrben, ahol az ember védve van az üdvösség számára. Ezen az oázison frissül fel vasárnaponként a hétköznapiak harcaiban elalélt lélek, ha van annyi ereje és bátorsága, mint a gyermeknek, aki elengedte már a bölcsőjét, hogy a vasárnapok szent alkalmával megközelítse az evangéliumok oázisait.

Az nem igaz, hogy ma már nincs szüksége erre a felfrissülésre. Az sem igaz, hogy ma már

nincs szükségünk Jézus tudományára. Nem igaz az sem, hogy az ember Isten nélkül is tud élni. Ezek csak a materialista élet boldogtalan csatakiáltásai. A pillanatnyi sikerek, vagy az összetört remények ujjongásai, vagy lemondó kézlegyintései. A lelket úgy alkotta meg az Isten, hogy örökösen szomjuhozza a krisztusi élet áldott magaslatait. Az ember kell, hogy fogja az Isten kezeit, mert különben a saját erőtlenségétől összeroppannak a tervei, a reményei s ha előbb nem, de a koporsónál összeroppan önmaga is.

A mai időket még nem lehet istenes kor-
nak nevezni. Közelmúlt évtizedek gyilkos erő-
feszítései mélyen belevágták keselyűkarmaikat
az ember testébe s haláratépett szívek véres
zuhatógával alásodorták a lelkét is az evangé-
liumos élet napfényes mezőiről. De holtpontra
jutottunk már. *Az anyag, a fegyver és az arany
üdvösségében keservesen csalódott ez a nem-
zedék.* Koldus családok, hazátlan nemzetek
nyöszörgő imái, állástalan diplomások s a re-
ménytelen jövő letargiájával tanulásra ösz-
tönzött ifju seregek gyötrelmes tépelődései meg-
dallamosították már a sirbahullott racionális és
materiális századok halotti énekeit... Porbaesett
álmok, hazug ideálok mohácsi mezején, kiélt
gondolatok, összetört valuták mohi-pusztáján
halálraszomjazott a sok küzdelemtől agyon-
gyötört lélek... A kereszténység szaharáján a
tervszerűen előkészített vihar rombadöntött min-

dent, amit eddig szépnek, jónak, örökértéknek
gondoltunk. Megtagadtuk Krisztust s gögös hi-
tetlenségünk most ránk zúditotta a régi kérdést:
Ki fogja megváltani a világot?? Hol vannak
azok az eszmék, amelyek végre fölfrissítik az
emberiség lelkét?? Az egyensúlyát veszített
élet káoszából, ki fogja kitermelni azokat a
megváltó gondolatokat, melyek új szint és tar-
talmat adnak e kilátástalan, üres életnek??

A lélek azonban nem fog elbukni most
sem. A külső keretek összeomolhatnak és fekete
port, nehéz kösziklákat gördíthetnek az ember-
ség megtorpant élete elé. A lélek nem engedi
magát végkép eltemettetni!! Hanem amikor alá-
zuhant a képzelt magaslatokról, lent a mélyben
megcsattogtatja fenséges szárnyait, lerázza
magáról a fekete port és a reá omlott szikla-
köveket s újakezdi a harcot... de már nem a
régí úton többé...

Igy vagyunk mi most a XX. század elején.
Még senki sem tudja, hogy milyen lesz az új
kibontakozás, amelyben az ember magára talál.
Sokan háborút jósolnak újra, egy másik meg-
vihart, amely után végre kevesebb lesz az em-
ber a földön és foka több!!

Ha azonban imádságos órák áhítatos isteni
csöndjében figyeljük az élet lázas szivlűktetését,
lehetetlen észre nem venni, hogy *lenn a mély-
ben, a romok alatt morajlik valami... Beteme-
tett kutak üdítő vizének forráslűktetése!* Az
evangéliumok jézusi gondolatai, melyekben ha

még egyszer megfürdik ez az isteni egyénisé-
géből kivetkőzött ember, megtalálja bennük az
egyetlen módot a helyes kibontakozás felé...

Szomorú, de úgy vagyunk mi most, mint
Izsák a Gérár völgyében!... Megfáradva, össze-
törve, a szomjúságtól agyongyötörve elérkeztünk
a betemetett kutak kietlen völgyébe.

Izsákot ellenségei űzik. Víztelen pusztákon,
a forró nap tikkasztó hevében csaknem remény-
telenül bujdosik pásztor népével és nyájaival
együtt. Azokon a vidékeken jár, amelyeken
egykor Atyja, Ábrahám lakott, aki gondos pász-
tor volt s a keleti sivatagon kutakat ásott min-
denütt, amerre bujdosott, A hontalan fiú hazát-
lanul kóborol ellenségei elől olyan tájakon ame-
lyeken atyja boldog időket töltött egykor. De
nem talál menedéket sehol. A Gérár völgye is
kopár karjaival fogadja, nincs menekvés e
drága földön sem. Csak az emlékek vibrálnak
a forró levegőben, de ott élnek a fiú lelkében
is. Buja mezőkről, égfelé csapkodó vidám pász-
tor tüzekről beszélnek ezek a drága emlékek.
És Izsák érti e beszédet. Atyja vére végig pe-
zseg a fiatal ereiben s lankadó izmai munkára
lendülnek a betemetett kutak fölött a siralmak
völgyében. Izsák a Gérár völgyében a szomorú
romok, feltöltött kúthelyek fölött nem áll meg
tétlenül, hanem kezébe veszi atyja ásóját és
kiássza a néma kövek alól az egykor buzgó
forrásokat. És Gérárd völgyében új élet támadt,
a régi tenyészet újra felsarjadt.

Ime, magyarországi unitáriusok! Ime, uni-
tárius testvéreim! A kútásó Fiu eltemetett, elfe-
lejtett meséje kiált hozzánk! Nem is az evan-
géliumokból, nem is Jézus gondolatvilágának
misztikus légköréből, hanem a küzdelmes tör-
ténelem legküzdelmesebb eseményeiből.

A történelem — azt mondják a tudósok —
gyakran megismétlődik. De ha sohase ismétlő-
dött volna meg eddig, a kútásó fiu élet-halál
vivódása most beteljesedett rajtunk. Pedig itt
nem is igen lehet romokról beszélni. Hiszen a
magyar főváros és a csonkaország is nagy sze-
génységében szépen fejlődik, épül és virul. S az
unitarizmus is ezen a részen szerény vagyoni
keretek között, ezen az országrészen ma gazda-
gabbnak látszik, mint egykor régen, amikor még
Dávid Ferenc erdélyi küzdelmeivel egyidejűleg
itt a hivek evangéliumi öntudata jelentette az
unitarizmus erejét.

De nekem azonban úgy rémlik, hogy ez
csak mind csalóka látszat s a valóságban mi
ma itt a régi emlékek fölött, hatalmas épület-
tömbök között romokon járunk, a krisztusi
kereszténység és a dávidferenci vallásos unitá-
rizmus kutjain s az igazi élet pedig lent moraj-
lik a mélyen...

Azt mondják, hogy a világháború megza-
varta az emberiséget, kiforgatta a világot a régi
formájából s az a baj, hogy az élet nem tud
bezökkenni egy nyugodt kerékvágásba. És ezzel
okolnak, ezzel takargatnak ma mindent: a sze-

génységet, a munkanélküliséget, még a testvérharcokat is, sőt a közönyt és a hitetlenséget is. Pedig a világháború az azelőtti élet természetes következménye, logikus betetőzése volt csupán. S mint ahogy a csonkaország minden bűjót-baját nem lehet a megcsonkítás egyetlen tényével indokolni, ép úgy a mi vallási életünk sivárságainak, az evangéliumok oázisai nélküli pusztaságainak is a világháborún túl, messze a múlt századba nyulnak vissza az eredő okai. Ne higyjük azonban, hogy a mi vallásos hitünket, a mi krisztusi öntudatunkat egyedül a háború tette tönkre. Hiszen abban a véres zivatarban, a halál torkában még sokszor imádkoztunk is. Nekünk a tudás, ez a mindent a karmai közé kaparintani akaró öntelt saskeselyű, az *áltudományok voltak sirásóink*. A mi vallásos életünk a racionális gondolkodás sziklakövei alatt buzog s az evangéliumok iránti régi szerelmünk a materiális élet üdvösségébe vetett hitünk viztelen pusztáin sorvadt el.

Óh! bár inkább még ezerszer szegényebbek volnánk, csak a Dávid Ferenc törhetetlen istenhitével tudnánk imádkozni, tudnánk templomba járni, tudnók az evangéliumokat szeretni és tudnánk vallásos életét élni! De hol vannak ma ezek az áldott vizű kutak? Betemették a legveszedelmesebb ellenségeink: a pénz, a vagyon, a polgári életünk nagy elfoglaltságai, modern látóköreink csalóka horizontjai, az önző érdekek fekete sziklakövei és a hitetlenség s az

Isten nélküli élet mesterségesen táplált penésztelepei. Az Isten neve, az imádság ereje és az evangéliumok szellemvonalai megfagyott mosolyok ma csupán az emberiség arcán.

Azt mondjuk magunkról és ezt büszkén mondjuk, hogy a Krisztus nyájai vagyunk. Esztelen nyáj, amelyik tudatosan barangol el a Jézus által ásott kutak kies völgyéből. S epedő szomjúságunk gyötrelmeiben most kenyérért és abban az egy szóban a föld minden kincséért kiáltunk és nem vesszük észre, hogy az Ő kútjainak vizére szomjuhozunk...

*Hát meddig tart még ez a hazug ámitás?!
Ti szegény szenvedő emberek, unitárius testvéreim! Ideje volna már öntudatra ébredni!
Szép dolog a múlt örökségének kínjait hőiesen hordozni, de higgyétek el, hogy annál ezerszer nagyszerűbb a múlt romjai alól az igazi életet kiásni.*

*Kútásó unitáriusok, itt vagytok-e mind?!
Vagy elepedtetek ti is már a viztelen puszták homoksivatagjain?... Nem érzitek, hogy a föl-kavart élet az arcotokba homokszemeket sodor?
Az Isten nevében hivlak: ne engedjük itt az evangéliumok kútjait végkép betemetni. Ásót végy a kezébe, unitárius testvérem! Éppen te, aki a legreménytelenebb élet előtt állasz, mert a kereszténység tépett leple alatt neked van sokszor a legkevesebb jogod a megélhetéshez, elhelyezkedéshez jutni, azért csak, mert te, unitárius vagy! Ásót a kezébe s először önma-*

gadban ásd ki a krisztusi élet kútjait. A sziklaköveket és a homokszemeket, amiket már lelkedre rakott az élet, rázd le magadról, hogy buzogjanak benned az evangéliumok tiszta vizei. Mert ha egyszer ez a forrás árasztja panaszaidat és imádságaidat az Isten felé, talán egykor neked is jobb sorsod lesz itt.

Nem azért hivlak, hogy megváltssuk a világot. Az Isten dolga ez. Csak azt szeretném elérni veled, hogy ne maradj ott a nagy tömegben, amely ma is „Feszisd meg”-et kiált s ma is keresztre feszíti Krisztust. De hidd el, hogy ez a tömegből való kiállítás megérhet egykor annyit, mint itt a földön a legjobb állás, amelytől te is üdvösségedet vártad. Nem azért hivlak, hogy tedd le a válladról a nehéz keresztet, melyet örökségül kaptál. Csak azt akarom, hogy ezért a keresztért ne okold és ne átkozd az Istent! Nem azért hivlak, hogy csodát tegyek veled, csak azt akarom, hogy hagyd ott azokat, akik fásult közönnyel, modern hitetlenséggel azt mondják, hogy nekünk már ugyis mindegy...

Unitárius testvérem! jöjj, legyünk kútásók!
Bontogassuk az élet omladozó falait. Az unitárius házak kőkemény tégláit malterozzuk át újra életünk csodákra is képes istenhitével. *Változtassuk meg azt a beteges, öreg gondolkodást, hogy a téglafalak a mi házainkban védve tartják a hitet s mutassuk meg, hogy nem így van ez jól és hogy a mi egyházunkban is a hit tartja meg még az omladozó falakat is.*

Jöjj, legyünk kútásók együtt! Jöjj csak, ássuk önlelkünkben Krisztus kútjait!... Szomorú sors ez, mert kényelmesebb volna hűs források, pázsitos partján napfényen sütkérezni. De nem tehetünk arról, hogy amíg mi az élet mezejére érkezünk, ellenségeink betemettek minden kutat ott... Jöjj csak, keressük az evangéliumok kristálytiszta harmatcsöppjeit.

S ha csak szemernyit is találunk belőlük, szeressük ezeket az Isten forrásait. Lelkesedjünk érettük. Frissüljünk föl bennük. És aztán ássunk még mélyebbre, amíg életereinkben föl nem buzog maga az Isten... Oh, ha ezek a vizek eláradnának egyszer bennünk! Milyen másképp lenne itt egyszerre minden. A kis források imádságainkban csörgedező patakokká dagadnának. Életünkben megáradnak az evangéliumok és sodró árjuk magukkal ragadják a cselekedeteinket is, majdnem egyetlen örökségünk, hitetlenségünk homokjára épített álmaink összeomlanak, ahol ez a csodálatos víz végig árad bennünk, megtermékenyülnek rajtunk az Isten vetései...

Lehet, hogy te most még mosolyogsz ezen unitárius testvérem. Talán nem is tehetsz róla, mert sivár körülöttem minden és a betemetett kutak fölött nem hallottad meg még Isten üzenetének forráscsobogásait. Pedig az Isten nem hagyja befejezetlenül a megkezdett munkát. A századok rohanó eseményeit se lehet föltartóztatni többé. *Ennek a századnak az a küldetése,*

hogy a romok között új életet teremtsen. S ha még nem omlott össze minden, ha még van valami a régi értékekből, amibe bele tudsz kapaszkodni, ám fogódzz erősen, de az Isten karját nem fogod tudni feltartóztatni. És emlékezz rá, hogy hazug ideálok rabszolgasága nem hozott üdvösséget soha. Most sem fog hozni. Betemetett kutak fölött halálra szomjazni: férfiatlan, gyáva dolog. Összeomlott múlt és reménytelen jövő ifjú örököseinek Krisztus kell, hogy boldoguljanak. S ha tudod már, hogy miért, ne kérdezd, hogy hogyan: áss utána és megtalálod.

Izsák a Gérár völgyében kiejtette kezéből atyja ásóját s népével és nyájaival együtt elepedt a szomjuságtól a betemetett kutak viztelen homokpusztáin. *Megcsufolhatja magát rajtunk így is a történelem...* De lehetséges a boldog megisméklődés is! Izsák megásta atyja kútjait s Gérár völgyében felbuzogtak a régi források s üdítő vizükben új élet fakadt...

Unitárius testvérem, én hiszem, hogy te ezt a jobb részt választottad. Áldjon meg az Isten! És meg is fog áldani érte! Amen.

(E beszéd eredetije elmondattott a szerző által 1934. évi január hó 3. napján d. e. 11 órakor a Rákos-utcai unitárius templomban az ifjusági konferencia alkalmával.)